Topaic 3: An Teaghlach

Feidhmeanna

San aonad seo foghlaimeoidh an rang conas/faoi:

3.1 ~ daoine a chomhaireamh
3.2 ~ labhairt faoi stádas pósta
3.3 ~ eolas a lorg agus a thabhairt faoi stádas pósta
3.4 ~ labhairt faoi pháistí
3.5 ~ eolas a lorg agus a thabhairt faoi do theaghlach
3.6 ~ baill éagsúla den teaghlach a chur in aithne

An ghramadach

San aonad seo foghlaimeoidh an rang:

- An dara pearsa uatha agus iolra den fhorainm réamhfhoclach ***ag, agat, agaibh***
- Ceisteanna agus freagraí san aimsir láithreach: ***An bhfuil tú pósta? Tá /Níl.***
- **Cé mhéad?** + uimhir uatha: ***Cé mhéad páiste atá agat?***
- Uimhreacha pearsanta 1=10: ***duine (amháin), beirt…***.

Stór focal:

San aonad seo foghlaimeoidh an rang:

Daoine/an teaghlach: ***fear, bean, buachaill, cailín, athair, máthair, tuismitheoirí, mac, iníon*** agus araile
Stádas pósta: ***pósta, singil, scartha, colscartha, baintreach (fir)***

Beidh an foghlaimeoir in ann…

Labhairt	Eolas an-bhunúsach a thabhairt faoina stádas pósta agus faoina t(h)eaghlach/c(h)lann.
Cluastuiscint	Ceisteanna simplí ag baint le teaghlach a thuiscint; focail agus frásaí a thuiscint i gcomhrá faoin teaghlach.
Léamhthuiscint	Focail agus frásaí a bhaineann leis an teaghlach a aithint, mar shampla, ar fhoirm iarratais.
Scríbhneoireacht	Sonraí pearsanta ag baint le stádas pósta agus an teaghlach a bhreacadh síos, mar shampla, ar fhoirm iarratais.

© OÉ Má Nuad

3.1. Conas daoine a chomhaireamh

(A) Múin na huimhreacha pearsanta ó *duine amháin* go dtí *deichniúr*:

> *duine/duine amháin, beirt, triúr, ceathrar, cúigear, seisear, seachtar, ochtar, naonúr, deichniúr*

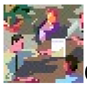
Gníomhaíocht 3.1(A): Comhaireamh daoine: Caint

- Bain úsáid as daoine sa rang chun grúpa de dheichniúr a chomhaireamh.
- Ansin déan arís é.
- An chéad bhabhta eile, taispeáin le do mhéara cé mhéad duine atá i gceist, méar amháin le haghaidh *'Duine'*, dhá mhéar *'Beirt'*, trí mhéar *'Triúr,'* agus araile.
- Déan druil ar na huimhreacha pearsanta leis an rang go dtí go bhfuil siad compordach, muiníneach leo.
- Iarr ar dhaoine aonair sa rang comhaireamh ó dhuine go deichniúr.

(B) Múin an cheist seo a leanas:

> *Cé mhéad duine atá ann?*

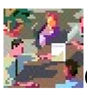
Gníomhaíocht 3.1(B): Cé mhéad duine atá ann?: Caint

- Sínigh méar thart ar ghrúpa triúir sa rang.
- Iarr ar an rang *Cé mhéad duine atá ann?*
- Sínigh méar thart ar ghrúpa seachtair sa rang.
- Iarr ar an rang *Cé mhéad duine atá ann?* agus mar sin ar aghaidh.

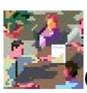
Gníomhaíocht 3.1(C): Ag comhaireamh daoine: Caint

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.1(C): Ag comhaireamh daoine: Caint** do gach duine sa rang.
- Tabhair cóip do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

- Abair leis an rang féachaint ar bhosca a seacht.
- Iarr ar an rang *Cé mhéad duine atá ann? (Seachtar)*
- Abair leis an rang féachaint ar bhosca a dó.
- Iarr ar an rang *Cé mhéad duine atá ann? (Beirt)*
- Lean ar aghaidh ag cleachtadh mar sin.
- Roinn an rang i mbeirteanna agus tógadh gach duine den bheirt seal ag cur ceisteanna ar a chéile *Cé mhéad duine atá ann?* ag síneadh méire ar an mbosca atá i gceist acu gach uair.

© OÉ Má Nuad

(D) Múin na focail seo a leanas:

fear, bean, buachaill (gasúr), cailín (girseach)

Gníomhaíocht 3.1(D): Daoine: Caint

- Iarr ar an rang féachaint ar bhosca a ceathair.
- Abair *'Sin buachaill, sin fear, sin bean agus sin cailín'*.
- Abair arís é.
- Abair leo *'Is fear (bean) mé'*.
- Dírigh do mhéar ar fhear sa rang, abair *'Sin fear'*.
- Dírigh do mhéar ar bhean sa rang, abair '*Sin bean'*.
- Abair *'Fear óg, sin buachaill; bean óg, sin cailín'*.

(E) Múin na ceisteanna seo a leanas:

Cé mhéad fear atá ann?
Cé mhéad buachaill atá ann?
Cé mhéad bean atá ann?
Cé mhéad cailín atá ann?

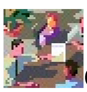**Gníomhaíocht 3.1(E): Ag comhaireamh arís!: Caint**

- Ag baint úsáide as **Bileog 3.1(C): Ag comhaireamh daoine**, cuir ceisteanna ar an rang mar seo a leanas:
  - *Cé mhéad fear atá i mbosca a trí?* (*Beirt*); *I mbosca a cúig?* (*Triúr*); *I mbosca a deich?* (*Seisear).*
  - *Cé mhéad cailín i mbosca a cúig/a sé/a hocht/a naoi?*
  - *Cé mhéad buachaill i mbosca a ceathair/a sé/a seacht/a naoi?*
  - *Cé mhéad bean i mbosca a dó/a ceathair/a hocht/a deich?*
- Tugaidís freagra simplí ort i gcónaí: *Beirt, triúr* agus araile.
- Cuir an rang i ngrúpaí beirte, iad ag cur gach dara ceist ar a chéile:

Foghlaimeoir 1: *Cé mhéad fear atá ann?* (Ag síneadh méire ar bhosca a cúig.)
Foghlaimeoir 2: *Triúr. Cé mhéad cailín atá ann?* (Bosca a naoi.)
Foghlaimeoir 1: *Ceathrar.*

© OÉ Má Nuad

3.2. Ag labhairt faoi stádas pósta

(A) Múin na focail seo a leanas don rang:

duine singil, duine pósta,
fear céile, bean chéile,
páirtí,

scartha, colscartha,
baintreach, baintreach fir

Gníomhaíocht 3.2(A): Stádas pósta: Caint

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.2(A): Stádas pósta** do gach duine sa rang nó déan cóip don osteilgeoir.

Gníomhaíocht:

- Abair leis an rang féachaint ar phictiúr 1.
- Abair: *'Tá siad pósta. Seo é an fear céile agus seo í an bhean chéile.'*
- Déan druil leis an rang ar na habairtí thuas a bhaineann le pictiúr 1.
- Abair leis an rang féachaint ar phictiúr 2.
- Abair: *'Níl sé pósta, is fear singil é.'*
- Déan druil leis an rang ar an abairt thuas a bhaineann le pictiúr 2.
- Abair leis an rang féachaint ar phictiúr 3.
- Abair: *'Tá siad pósta ach tá siad scartha.'*
- Déan druil leis an rang ar an abairt thuas a bhaineann le pictiúr 3.
- Abair leis an rang féachaint ar phictiúr 4.
- Abair: *'Níl siad pósta anois. Tá siad colscartha.'*
- Déan druil leis an rang ar na habairtí thuas a bhaineann le pictiúr 4.
- Abair leis an rang féachaint ar phictiúr 5.
- Abair: *'Is baintreach í.'*
- Abair leis an rang féachaint ar phictiúr 6.
- Abair: *'Is baintreach fir é.'*
- Déan druil ar na habairtí a bhaineann le pictiúir 5 agus 6.
- Téigh siar ar an bhfoclóir ar fad uair amháin eile, ag baint úsáide as na pictiúir.

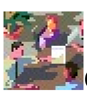

Gníomhaíocht 3.2(B): Foghraíocht: '*s*' leathan agus '*s*' caol

Réamhullmhúchán:

- Bíodh an méid seo a leanas scríofa agat ar thréshoilseán roimh thús an ranga:

    singil, scartha
    pósta, páiste
    singil, siopa, seo é, páiste, tuismitheoir
    scartha, pósta, scoil, Sasanach, Spáinneach, is

Gníomhaíocht:

- Cuir an tréshoilseán ar an osteilgeoir.
- Abair leis an rang éisteacht leis an DD. Cad a thugann siad faoi deara faoi fhuaimniú na litreach '*s*' sa Ghaeilge?
- Tá dhá fhuaim ag an litir '*s*': fuaim leathan roimh nó tar éis '*a*', '*o*', nó '*u*' agus fuaim chaol roimh nó tar éis '*i*' nó '*e*'.

© OÉ Má Nuad

- Iarr ar an rang aithris a dhéanamh ar an nguth ar an DD nó ort féin ag rá na bhfocal sa téipscript.

Gníomhaíocht 3.2(C): Foghraíocht: Dul siar ar *'d'* leathan agus *'d'* caol

Gníomhaíocht:

- Abair leis an rang go bhfuil siad chun dul siar ar an *'d'* leathan agus '*d*' caol a chleachtaigh siad i dTopaic 1 ach go bhfuil focail nua in úsáid sa cheacht seo.
- Cad iad na focail atá ar eolas acu a thosaíonn in '*d*' leathan?
- Cad iad na focail atá ar eolas acu a thosaíonn in '*d*' caol?
- Abair leis an rang éisteacht leis an DD:

  deirfiúr, deartháir, táimid, Deirdre, deichniúr, duine, cé mhéad?

- Iarr ar an rang aithris a dhéanamh ort, nó ar an nguth ar an DD, agus tú (é) ag rá na bhfocal thuas.

3.3 Ag lorg agus ag tabhairt eolais faoi stádas pósta

(A) Múin an cheist agus na freagraí seo a leanas:

An bhfuil tú pósta?	*Tá.*
	Tá mé scartha.
	Níl, tá mé singil.
	Níl, tá mé colscartha.
	Is baintreach mé.
	Níl, ach tá páirtí agam.

- Cuir ceist ar dhaoine aonair sa rang an bhfuil siad pósta.
- Mínigh go ndeirtear *'An bhfuil tú féin (tusa) pósta?'* nuair a chuireann tú ceist ar an duine a chuir ceist ort.

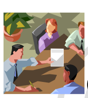

Gníomhaíocht 3.3(A): Obair ranga: Caint

- Fiafraigh de dhuine aonair sa rang: '*An bhfuil tú pósta?*'
- Nuair a fhreagraíonn an foghlaimeoir sin tú abair leis/léi an cheist chéanna a chur ar an duine in aice leis/léi.
- Ar aghaidh mar sin timpeall an ranga.
- Abair leis an rang nach gá dóibh an fhírinne a insint mura mian leo.
- Tá sampla den ghníomhaíocht thíos:

Múinteoir:	*An bhfuil tú pósta?*
Foghlaimeoir 1:	*Tá. Tá mé pósta. An bhfuil tú féin pósta?*
Múinteoir:	*Níl, tá mé singil.*
Foghlaimeoir 1:	*An bhfuil tú pósta?*

© OÉ Má Nuad

Foghlaimeoir 2: *Tá mé scartha. An bhfuil tusa pósta?*

Gníomhaíocht 3.3(B): Stádas pósta: Cluastuiscint

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.3(B): Stádas pósta** do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

- Abair leis an rang éisteacht leis an DD agus tic a chur sa bhosca *Fíor* nó sa bhosca *Bréagach* in aice le gach ráiteas faoi stádas pósta na ndaoine atá ag caint.
- Seinn an DD don rang.
- Ceartaigh an ghníomhaíocht nuair atá an rang réidh.

3.4 Ag labhairt faoi pháistí

(A) Múin na habairtí seo thíos do na foghlaimeoirí:

Tá páistí agam/againn.
Tá clann agam/againn.
Níl páistí (ar bith) agam/againn.
Tá mé/Táimid ag súil le páiste (eile).
An bhfuil páistí agat?

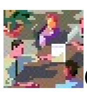
Gníomhaíocht 3.4(A): An Teaghlach: Caint

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.4(A): An Teaghlach** do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

- Ag baint úsáide as **Bileog 3.4(A)**, abair leis an rang féachaint ar phictiúr 1: *Muintir Uí Mhurchú*
- Roghnaigh fear sa rang agus abair leis: *Tusa Pól.*
- Cuir na ceisteanna seo a leanas air:
    - *An bhfuil tú pósta? (Tá.)*
    - *Cé hí do bhean chéile? (Úna.)*
    - *An bhfuil páistí agat? (Tá.)*
    - *Cé mhéad páiste atá agat? (Beirt agus táimid ag súil le páiste eile.)*
- Roghnaigh bean sa rang agus abair léi: *Tusa Úna.*
- Cuir ceisteanna uirthi, mar shampla:
    - *An bhfuil tú pósta?*
    - *Cé hé d'fhear céile?*
    - *An bhfuil páistí agat?*
    - *Cé mhéad páiste atá agat?*

© OÉ Má Nuad

- Ar aghaidh mar sin ag cur ceisteanna faoi stádas pósta agus páistí na ndaoine fásta ar an mbileog, trí iarraidh ar fhoghlaimeoirí ról na ndaoine fásta sna pictiúir a ghlacadh orthu féin.

Gníomhaíocht 3.4(B): Stádas pósta agus páistí: Obair bheirte

Réamhullmhúchán:

- Roinn an rang i mbeirteanna, A agus B.
- Abair leo go mbeidh siad ag cur ceisteanna ar a chéile ar ball beag faoi stádas pósta agus faoi pháistí. Cuir i gcuimhne dóibh nach gá dóibh an fhírinne a insint mura mian leo.

Gníomhaíocht:

- Léirigh le duine as an rang. Iarr ar dhuine de na foghlaimeoirí ceist a chur ortsa ar dtús:

Foghlaimeoir:	*An bhfuil tú pósta?*
Múinteoir:	*Tá. An bhfuil tusa pósta?*
Foghlaimeoir:	*Níl. Tá mé singil. An bhfuil páistí agat?*
Múinteoir:	*Níl páistí ar bith againn. An bhfuil páistí agat féin?*
Foghlaimeoir:	*Níl.*

- Déan an chéad ghníomhaíocht eile sula dtugann tú seans do na foghlaimeoirí iad féin tabhairt faoin chleachtadh seo.

Gníomhaíocht 3.4(C): Gramadach: Treisiú ar an bhforainm

Gníomhaíocht:

- Sula ndéanann an rang an comhrá thuas a chleachtadh abair leo éisteacht leat féin agus leis an bhfoghlaimeoir arís.
- Cad a thugann siad faoi deara?
- Tá difear idir ceist an fhoghlaimeora agus ceist an mhúinteora. Mínigh dóibh go n-úsáideann an múinteoir an fhoirm threise den fhorainm/fhorainm réamhfhoclach mar go bhfuil sé nó sí ag cur na ceiste céanna ar ais ar an bhfoghlaimeoir. Cuir ceist orthu cén bealach a ndéantar é seo i mBéarla (béim ar 'you' *And do* ***you*** *have children?*

An bhfuil tú pósta?	*An bhfuil tusa/tú féin pósta?*
An bhfuil páistí agat?	*An bhfuil páistí agatsa/agat féin?*

3.5 Ag lorg agus ag tabhairt eolais faoi do theaghlach

(A) Déan an foclóir seo a leanas a mhúineadh:

© OÉ Má Nuad

an teaghlach
an chlann
athair
máthair
deartháir, deirfiúr
tuismitheoir, tuismitheoirí
mac, iníon
seanathair, seanmháthair

- Mínigh dóibh go n-úsáidtear 'clann' chun tagairt do pháistí.

    An bhfuil clann agat? = An bhfuil páistí agat?

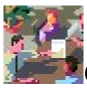**Gníomhaíocht 3.5(A): Pictiúir den teaghlach: Cluastuiscint/Léamhthuiscint**

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.5(A): Pictiúir den teaghlach** do gach duine sa rang.
- Gearr an bhileog ar an líne bhriste agus tabhair amach an pictiúr gan an téipscript.

Gníomhaíocht:

- Tabhair cóip den phictiúr do gach duine sa rang.
- Abair leis an rang éisteacht le Ciara ag caint faoina clann agus féachaint ar an bpictiúr.
- Abair leo ainmneacha na ndaoine sa liosta a scríobh san áit cheart ar an bpictiúr.
- Ansin tabhair cóip den téipscript dóibh agus seinn an DD arís.
- Abair leo éisteacht le Ciara agus an téipscript a léamh ag an am céanna.

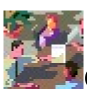**Gníomhaíocht 3.5(B): Teaghlaigh Éagsúla: Cluastuiscint**

Réamhullmhúchán:

- Tabhair cóip de **Bhileog 3.5(B): Teaghlaigh Éagsúla** do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

- Abair leis an rang éisteacht leis an gcur síos a thugtar ar shé theaghlach éagsúla.
- I gcás gach ceann de na tuairiscí caithfidh siad an uimhir cheart a scríobh in aice leis an bpictiúr cuí.

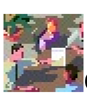**Gníomhaíocht 3.5(C): Fireann agus baineann: Léamhthuiscint/Scríbhneoireacht**

Réamhullmhúchán:

- Déan dóthain cóipeanna de **Bhileog 3.5(C): Fireann agus baineann** do gach duine

© OÉ Má Nuad

sa rang.

Gníomhaíocht:

- Tabhair cóip den bhileog do gach duine sa rang.
- Abair leis na foghlaimeoirí na bearnaí sa ghreille a líonadh isteach leis na focail (daoine) cuí.
- Tá an chéad bhearna líonta dóibh mar eiseamláir.
- Nuair a bheidh siad críochnaithe, iarr ar fhoghlaimeoirí éagsúla an litriú ceart d'fhocail faoi leith a sholáthar.

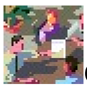**Gníomhaíocht 3.5(D): Freagraí Simone: Scríobh na ceisteanna**

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.5(D): Freagraí Simone** do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

- Tabhair cóip den bhileog do gach foghlaimeoir agus abair leo an liosta freagraí a thugann Simone a léamh agus ansin na ceisteanna cuí a scríobh.
- Ansin, iarr orthu na bileoga a mhalartú leis an duine in aice leo agus na ceisteanna a scríobh siad a phlé le chéile.
- Déan tusa na ceisteanna a phlé leis an rang ar fad.

3.6 Ag cur ball éagsúil den teaghlach in aithne

(A) Téigh siar ar conas daoine a chur in aithne dá chéile, mar a bhí i d**Topaic 1: Bualadh le Daoine, mír 1.5**.

- Iarr ar chúpla duine sa rang an duine/na daoine in aice leo a chur in aithne don rang:

Seo é Liam.
Seo í Aoife.
Seo iad Síle agus Eoghan.

(B) Léirigh dóibh conas duine sa teaghlach a chur in aithne:

Seo é mo mhac, Tomás.
Seo í m'iníon, Deirdre.
Seo iad mo thuismitheoirí (Pádraig agus Bríd).

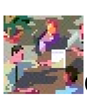**Gníomhaíocht 3.6(C): Gramadach: Aidiachtaí Sealbhacha**

Gníomhaíocht:

- Iarr ar an rang éisteacht go cúramach leat agus tú ag rá:

© OÉ Má Nuad

tuismitheoirí – mo thuismitheoirí
mac – mo mhac
iníon – m'iníon

- Cad a thugann siad faoi deara? An dtugann siad aon rud faoi deara?
- Iarr orthu éisteacht leat arís:

máthair – mo mháthair
athair – m'athair
deirfiúr – mo dheirfiúr
deartháir – mo dheartháir
páistí – mo pháistí

- Cuir ceist orthu arís cad a thugann siad faoi deara?
- Mínigh dóibh go n-athraíonn tús an ainmfhocail tar éis 'mo' agus 'do'.
- Cuirtear séimhiú ar an bhfocal má thosaíonn sé le consan:

páiste – mo pháiste
máthair – mo mháthair

- Léirigh dóibh cad a tharlaíonn má thosaíonn ainmfhocal le guta:

athair – m'athair
iníon – m'iníon

Gníomhaíocht 3.6(C): Teaghlach Chiara: Caint

Réamhullmhúchán:

- Abair leis an rang féachaint ar **Bhileog 3.5(A): Pictiúr den teaghlach** arís.
- Abair leo gur tusa Ciara (nó Colm).
- Léirigh don rang conas baill den teaghlach a chur in aithne:

Seo iad mo thuismitheoirí, Máire agus Seán.
Seo í mo dheirfiúr, Lorna.
Seo é mo dheartháir, Colm.
Seo é m'fhear céile, José.
Seo iad mo pháistí, José-Angel agus Orlagh.

Gníomhaíocht:

- Abair leis an rang go bhfuil siad chun úsáid a bhaint as **Bileog 3.5(A)** chun an foclóir atá acu anois a chleachtadh: níl gach focal acu ar gach duine sa teaghlach go fóill ach gan a bheith buartha faoi sin ag an bpointe seo.
- Abair le duine sa rang: *Tusa Ciara. Seo é do theaghlach. Inis dom faoi do theaghlach.*
- Abair le duine eile: *Tusa Lorna. Inis dom faoi do theaghlach.*

© OÉ Má Nuad

- Abair le duine eile: *Tusa Colm. Inis dom faoi do theaghlach.*

Gníomhaíocht 3.6(D): Obair bheirte/ghrúpa: Caint

Réamhullmhúchán:

- Roinn an rang i ngrúpaí de sheisear.
- Abair leis an rang féachaint ar **Bhileog 3.5(B): Teaghlaigh Éagsúla** arís.

Gníomhaíocht:

- Abair leo go bhfuil siad chun ligean orthu gurb iad a dteaghlaigh féin atá sna pictiúir.
- Ba cheart do gach duine sa ghrúpa 'a theaghlach féin' a chur in aithne don chuid eile den ghrúpa.
- Má tá tú ag iarraidh go mbeidh breis cleachtadh cainte ag gach duine is féidir iad a roinnt i ngrúpaí beirte (nó triúir) agus iarraidh orthu cúpla teaghlach an duine a chur in aithne.

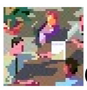

Gníomhaíocht 3.6(E): Comhrá faoi do theaghlach: Obair bheirte

Réamhullmhúchán:

- Roinn an rang i ngrúpaí beirte.
- Cuir na ceisteanna seo a leanas ar an osteilgeoir/gclár dóibh:

    An bhfuil tú (féin) pósta?
    An bhfuil páistí agat (féin)?
    Cé mhéad páiste atá agat (féin)?
    Cé mhéad deartháir atá agat (féin)?
    Cé mhéad deirfiúr atá agat (féin)?

Gníomhaíocht:

- Déan athchleachtadh ar na nathanna agus ceisteanna ar fad atá déanta ar **Thopaic 3** go dtí seo.
- Iarr ar gach duine ceist a chur ar an duine in aice leo faoina dteaghlach ag baint úsáide as an liosta ceisteanna ar an osteilgeoir/gclár.
- Nuair atá siad críochnaithe, abair le lucht A bogadh deiseal go dtí an chéad B eile agus an comhrá a chleachtadh arís.

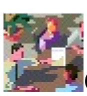

Gníomhaíocht 3.6(F): Teaghlaigh Aoife agus Bhreandáin: Cluastuiscint

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.6(F): Teaghlaigh Aoife agus Bhreandáin** do gach duine sa rang.

© OÉ Má Nuad

Gníomhaíocht:

- Tabhair cóip den bhileog dóibh agus abair leo éisteacht leis an gcomhrá idir Aoife agus Breandán. Ba cheart dóibh tic a chur le **Fíor** nó **Bréagach** i gcás gach ráitis.
- Ceartaigh an ghníomhaíocht nuair atá an rang réidh.

Gníomhaíocht 3.6(G): Foirm iarratais don Ionad Pobail áitiúil: Scríbhneoireacht

Réamhullmhúchán:

- Déan cóip de **Bhileog 3.6(G): Foirm iarratais** do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

- Tabhair cóip den bhileog do gach foghlaimeoir agus abair leo an fhoirm iarratais a chomhlánú.
- Bailigh an ghníomhaíocht nuair atá an rang réidh agus déan í a cheartú.

© OÉ Má Nuad